بنەما مێژووییەکەی برایەتی کورد و عەرەب و تورکمان و کلدۆئاشوری و مافەکانی گەلی کورد!

هەر لە کۆنەوە کوردستان لانەی بەیەکەوە ژیانی برایەتی و تەبایی بووە و نەتەوەی کوردیش بە نەتەوەیەکی ئاشتیخواز و میواندۆست ناسراوە و توانیویەتی ئەو برایەتییەی نێوان گەلانی ناوچەکە بپارێزێت، لەدێر زەمانەوە و هەر لەو سەردەمەی کە خەلیفە و سوڵتانەکان خاکی کوردیان داگیرکرد و کردیانە کۆیلە لەسەر خاکی خۆی، بۆ ئەوەی هیچ کاردانەوەیەکی نەبێت بەرامبەر ئەو چەوساندنەوە بێ وێنەیە ئاین بووە ئەو مەرجەعە یەکخەرەی نێوان کورد و داگیرکەرەکەی، ئیتر خەلیفە و سوڵتانەکان وەک دکتۆر عەلی وەردی دەڵێت: لە ڕێگای واعیزە بەکرێگیراوەکانیان هەردەم باسیان لە جیاوازی نەبوون لە نێوان عەرەب و عەجەمی تەقواکاردا دەکرد بێ ئەوەی لە واقیعدا ئەم بێ فەرقیە هەبێ کە مەبەست نەتەوەی سەردەست توانی بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ ڕەنگە تا ئێستاش کورد بەم لێکدانەوە ئاینییە هەڵخەڵەتێنێ و بەنجی بکات، چونکە ئەم بێ فەرقیە و برایەتییە ئیمانییە بۆتە ڕێگر لەبەردەم خۆناسینی کورد وەک نەتەوەیەکی جیاواز لە عەرەب و تورک و فارس و لەدوای ئەمەش داوای مافە ڕەواکانی خۆی بکات.

دەبینین بەرامبەر کوشت و بڕ و ئەنفال و کۆمەڵکوژی هەردەم پەنا دەباتە بەر ئەم گووتارە خەیاڵیەی کە داگیرکەر خۆی دایهێناوە بۆ هەڵخەڵەتاندنی، مەبەستمان برایەتی ئیمانییە لە نێوان گەلانی موسڵمان، ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کورد هەر بەژێردەستی بمێنێتەوە و داگیرکەرەکەش هەر بە دەسەڵاتدار، دەبینین ئەو جۆرە بیرکردنەوەیە لەلای کورد لەسەردەمی دروستبوونی دەوڵەتی عێراق و نەمانی دەوڵەتی خەلافەتیش کە عوسمانییەکان دوا مۆدێلی ئەو دەسەڵاتە داگیرکەرە بوون، لە شێوەی ئەنتەرناسیۆنالیزمی چەپ و کۆمۆنیستی سەریهەڵداوە و ئەنتەرناسیۆنالیستەکانی کورد بڕوایان بە نەتەوە و نەتەوایەتی نەبوو بەڵکو بڕوایان بە چین هەبوو کە دەبێت چینی کرێکار لە هەر نەتەوەیەک بێت کە لە دژیان دەوەستێ لەناوی بەرن، لەبەر پێنەگەیشتنی چینایەتی لە نێو کورد ئەم ڕێبازەش وەک درێژبوونەوەی ئەو برایەتییە ئیمانییەی سەردەمی خەلافەت زیانێکی زۆری لە بزاڤی ڕزگاریخوازی کورد دا و بووە هۆی ئەوەی کە ئەنتەرناسیۆلیستەکانی کورد خزمەت بە کێشە ڕەواکەی گەلەکەیان نەکەن و ببنە هۆی دابڕان و دابڕبوونی کورد و ئاژاوە و شەڕی نێوخۆ و خزمەتکردنی بێگانە بەناوی هاوخەباتی چینایەتی و ..هتد، بەمەش دوورکەوتنەوەی کورد لە ئامانجە ستراتیژی و سەرەکیەکەی کە پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ بوو بە درێژایی جەنگی سارد وەک هۆکارێکی بابەتی بەرچاو ئەو جۆرە لێکدانەوەیە واتا هاوخەباتی چینی کرێکارانی جیهان و چاوەڕوانکردنی گۆڕانی جیهان بەرەو سۆسیالیزم و ئینجا چارەسەری کێشەی لە نێو حکومەتێکی ئەنتەرناسیونالیستی جیهانی، ئەمانە هەموو بوونە کۆسپ لەبەردەم خەباتە نەتەوەییە ڕاست و ڕەوانەکە و چەواشەیان کرد و بە لاڕێ یان دابڕان لە کوردستانی بەشی عێراق زیاتر لە سەدەیەک خەباتی چەکداری دەکرێت و بە هەزاران قوربانی و شەهید دراوە و بە هەزاران گوند و شاری کوردستانی وێران کراوە، ئیتر پاش ئەم هەموو ڕەنج و قوربانییە خەڵکی کورد لە دوای ڕاپەڕینی ساڵی 1991 توانی لە سێ پارێزگا (هەولێر و سولەیمانی و دهۆک) حکومەتێکی نیمچە ئازاد و پەرلەمانێک دابمەزرێنێ بەمەش هیوای هەموو ئازادیخوازانی کورد بوژایەوە کە ئەم دامەزراوانە زیاتر بەرەوپێش بچن لە ڕووی جوگرافیا وەک هەموو شوێنە داگیر و بەعەرەبکراوەکان کەرکوک و موسڵیش ناوچە کوردییەکانی بگرێتەوە و حکومەت و پەرلەمانیش ئیعترافی (UN)و هەموو وڵاتانی جیهانی پێبکرێت، بەڵام بەداخەوە هەر لەدوای داڕمانی ڕژێمی بەعس و سەرکەوتنی هاوپەیمانان دەبینین خاوبوونەوەیەک لەو ڕەوتە دەبیندرێت، لە جیاتی بەرزکردنەوەی مافی سادە و ڕەوای کورد کە خۆی لە فیدرالی جوگرافی و نەهێشتنی پاشماوەی تەعریب بەرز بکەنەوە و کاری بۆ بکەن، دروشمی (برایەتی و پێکەوە ژیانی کورد و عەرەب و تورکمان و کلدۆئاشوری) بەرزکراوەتەوە، هەڵبەتە هیچ بزاڤێکی ڕزگاریخوازی دیموکراتی وەک بزاڤی ڕزگاریخوازی کورد دژی برایەتی گەلان نییە،بەڵکو بە پێچەوانەوە، بەڵام لەم کاتەی ئێستا و لەو هەل و مەرجەی ئێستا بەرزکردنەوەی ئەم دروشمە زۆر لە دووبارەبوونەوەی سەردەمی عێراقچێتی و ئەنتەرناسیۆنالیستیەکەی شیوعیەکانی سەردەمی پەنجاکان و شەستەکانە، کە بەناوی چینی کرێکارەوە دەیانویست کورد دەست لە خەبات لە پێناو ئازادی خۆی هەڵبگرێت و لەنێو عێراقچێتی چینی کرێکاردا بتوێتەوە، مەترسی ئەو دروشمە لەوەدایە کە حەماسی شۆڕشگێڕی و هۆشی کوردایەتی دادەبەزێنێ و بەرەو بە عێراقبوونیان دەبات بێ ئەوەی دام و دەزگای مەدەنی و یاسایی وا هەبێت کە مافەکانی نەتەوەی کورد پەسند بکات، بە پێچەوانەوە ئەوەی ئێستا لە عێراقدا ڕویداوە بە هیچ شێوەیەک مانای بە دیموکراتی بوون نییە، بەڵکو هاوپەیمانان ڕژێمێکی شمولی و دیکتاتۆری بەعسیان لەناوبرد و لە جێگاکەی چەند کانتۆنی تائیفی و مەزهەبی و ئەتنیکی دروست بووە کە بە هەمان ڕێبازی فاشیستی بەعس و بە پشتیوانی دەوڵەتانی ئیقلیمی و دراوسێی عێراق دەیانەوێت شوێنی بەعس بگرنەوە بۆ نموونە: کەمینەی تورکمان کە هیچ شوێنێکی جوگرافی سەربەخۆیان نیە و تێکەڵ بە کورد و عەرەبن، لەسەردەمی بەعس هیچ بزاڤێکی سیاسیان نەبوو بەناوی مافەکانی تورکمان لە دژی ڕژێمی بەعس جەنگی بێت یان خەباتی کردبێت، کەچی تورکیا بۆ دژایەتی کورد بەرەی تورکمانی و حزبەکانی ناوی لە هیچەوە دروست کرد، بۆیەش بەرەی تورکمانی وەک پاشکۆی سیاسەتەکانی تورکیا دژ بە ناوهێنانی کوردستانە، دژ بە گەڕانەوەی کوردە بۆ زێدی باب و باپیری لە شاری کەرکوک و موسڵ و هیچ ئیعترافێک بە بوون و دەسەڵاتی کورد ناکات و دژی فدرالیەتن، ئەگەرچی کەمینەیەکی زۆر کەمن، بەڵام لە هەموو پارێزگاکانی کە کورد حوکمی تێدا دەگێڕێت بارەگایان هەیە و بە ئازادی دین و دەچن و گۆڤار و ڕۆژنامە و تەلەفزیۆنیان هەیە، ئەمە لە کاتێکدا لەلایەن کوردەوە ئەم مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت کەچی زیاتر لە(25) ملیۆن کورد لە کوردستانی بن دەستی تورکیا لە سادەترین مافیان کە قسەکردنە بە زمانی کوردی بێ بەشکراون. لەلایەکی تر موقتەدا سەدر کە ڕێبەرێکی شیعەیە و بۆ دژایەتی کورد لە نەجەفەوە هاتووە بۆ داقوق، ئەویش بۆ ئاژاوە نانەوە و ڕێگا گرتن لە گەیشتنی کورد بە مافەکانی، دەستی لە دەستی بەرەی تورکمانی ناوە و چەندین جارە ئاژاوە لە داقوق و دووز و کەرکوک دەنێتەوە، چەندین جارە تەکفیری کوردی کردووە و ئیعلانی جیهادی لە دژی کورد و ئەمەریکا ڕاگەیاندووە، پێشتر هەموو ئەوەمان بینی کە(موقتەدا سەدر) ئیهانەکردنی بەڕێوەبەری پۆلیسی داقوق بوو کە ئەفسەرێکی کوردە، لەسەر لێکردنەوەی بەیاننامەیەکی ئەوان، کە تێیدا خوێنی کەسێکیان هەدەرکردبوو ئەویش پەنای بۆ پۆلیس بردبوو، بۆیە(موقتەدا سەدریش) بە هەمان شێوازی بەعس کە کاتێک کەسێکی ئیعدام دەکرد یان ئەشکەنجە و ئەتکی دەکرد بە کامیرای ڤیدیۆ وێنەیان دەگرت، وێنەی بەرپرسی پۆلیسی(داقوق)ی گرت لەو کاتەی کە بە زۆر بەیاننامە و وێنەی ڕێبەرەکەی خۆی پێ ماچ کرد بە کامیرای ڤیدیۆ بۆ ئیهانەی کوردیش لەسەر هەزاران (CD) بڵاویان کردەوە، ئێمە ئەگەر سەیری مەترسی ئەو برایەتییە بکەین دەبینین تەکلیفەکەی چەند گران لەسەر کورد ڕادەوەستێ لە کاتێکدا بە کورد ڕەوا نابینن ئاڵای خۆی لەسەر شاری کەرکوک هەڵبکا کەچی بەیاننامەی حیزبەکەی بە بەرپرسێکی پارێزەری یاسا هەر لەبەر ئەوەی کوردە بە زۆر پێی ماچ دەکات، لە کاتێکدا ڕێگا نادەن ئاوارەکانی کەرکوک بگەڕێنەوە و هەزاران کێشەی لەبەردەمدا دروست دەکەن، موقتەدا سەدر بە دەیان ئۆتۆمبێلی پڕ چەکدار لە نەجەفەوە دەهێنێ تا ئاژاوە لە نێو کەرکوک لە دژی کورد بنێتەوە، لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت برایەتی بێ مەرج و ڕێککەووتن کە ئامانجی هەمووان بپارێزێت دروشمێکی هەڵخەڵەتێنەر و زیانێکی زۆر بە کورد دەگەیەنێ، ئەگەر کوردیش وەک کانتۆنەکانی تر بە تایبەتی تورکمان و عەرەبی سووننە و شیعە بە گوتارێکی نەتەوەییانە تۆکمە داوای مافە نەتەوەییەکانی خۆی بکات بە تایبەتی فیدرالیەتی جوگرافی و نەهێشتنی ئاسەواری تەعریب، ڕێگا نەدان بە تیرۆریست و ئاژاوەگێڕان کێشە لە نێوان کورد و عەرەب و تورکمان بنێنەوە و ئەو مافانەش ببنە بەندی یاسایی نەگۆڕ لە دەستوری عێراق و بە کردەیی کاری پێبکرێت ئەگینا برایەتیمان لەسەر بنەماکانی دروشمی(برایەتی و پێکەوەژیانی کورد و عەرەب و تورکمان و کلدۆئاشوری)..!! ئایا ڕاستە گەلانی عێراق برای ئێمەن..؟!!

شێرزاد عومەر مەحمود/کەرکوک

s4632628@gmail.com

ئەرگەنەکۆن، تەنیا "تروپکی" کێوێکی سەهۆڵە!

تا پێش دە-پانزدە ساڵ، کاتێک تەلەفۆنت دەکرد بۆ تورکیا، زۆر ئاسایی بوو کە بەرانبەرەکەت پرسیارانە هەواڵت بداتێ و بڵێ: "ئەرێ بیستووتە هەمدیسان دەستییان وەشاندەوە و هەڤاڵێکی دیکەشیان تێدابرد؟"

ساڵانی تاریک و ڕەشی دەیەکانی 90 کە ئۆپۆزیسیۆنی تورک و کورد بە ڕاسپاردەی دەوڵەتی تورک دەڕفێندران، ئەشکەنجە دەدران و بێسەروشوێن دەکوژران، بەو هیوایەی سەرهەڵدانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی تورکیا سەرکوت کرێ. چەند ساڵێکە لەم چەشنە هەواڵانە کەمتر بووەتەوە،هەر چەند نە بە تەواوی!

ئەم بارو دۆخە هێمایەکی ئاشکرای باڵادەستی و داسەپانی "دەوڵەتی سێبەر" بوو بەسەر کۆمەڵگای تورکییەدا. هاوکارییەکی تەنگاوتەنگ لە نێوان ئۆرگانە ڕەسمییەکانی دەوڵەتی و باندی ڕێکخراوی جینایەتکاران دا. زنجیرەی ناوی قوربانیانی بێسەروشوێنکراو، یان کوژراو بەدەستی "دەوڵەتی سێبەر"، گەلێک درێژ و نە پساوەیە و بەپێی بەراوەرد، دەگاتە 17000 کەس! تەنیا ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ، کوژرانی 5000 کەسیان تۆمار کردووە.

هەر کەسێک دژی ڕوانگە ڕەسمییەکان بووەستایەتەوە و ڕێکخراوە نافەرمییەکانی سەر بە ڕەوت و دامودەزگای بوروکراتییە کەمالیستە سەربازییەکانی بە بەرپرسی کوشتن و ئەشکەنجە بزانیایە،دەکەوتە ژێر چاوەدێری و گومانەوە.

هەڵپێچان و لێپرسینەوەکان، ڕوخساری تورکییەیان گۆڕیوە

ئەوڕۆکە بەشێک لە "دەوڵەتی سێبەر" لە بەردەم دادگەیەکدایە لە ئەستەمبووڵ. دەوسیێیەک بە بارستایی 5818 لاپەڕە، لە سەر 194 گومانلێکراو: تاوانبار بە بەشداری لە ڕێکخراوێکدا بە ناوی "ئەرگەنەکۆن" بۆ سەرنگوون کردنی دەوڵەتی تورک، تیرۆر و کوشتن و ڕفاندن بە مەبەستی تێکدانی ئاسایشی کۆمەڵایەتی و ناسەقامگرتوویی کۆمەڵگە،پڕۆپاگەندەی بێ بنەما لە دژی دەوڵەتی ئەردۆگان، چوار جار تێکۆشان بۆ کوودیتا لە دژی دەوڵەت لە نێوان ساڵانی 2002 تا 2009،هەروەها ڕۆچوون و تێخزان لە ڕێکخراوە چەکدار و میلیتانتەکان و یەک لەوان پ.ک.ک. لە ڕەوتی لێکۆڵینەوەکاندا نە تەنیا چەندین هەماری چەک و تەقەمەنی دۆزرایەوە، بەڵکوو بەڵگە لەسەر چۆنیەتی گوشار سەرخستنی کارمەندانی دەزگای دادوەری و ڕۆژنامەگەری، هەروەها چۆنیەتی دارشتەی ڕێکخراوەکە و بەرنامە و پلانی چالاکییەکانی داهاتووشیان دۆزرایەوە و دەستی بە سەردا گیرا. لێکۆڵینەوەکان هەرچی زیاتر و هەنگاو بە هەنگاو دەگەڕێتەوە بۆ ڕابردوو و ساڵانی ڕەش و گڵاوی شەڕ لە دژی ئۆپۆزیسیۆنی دیمۆکراتی لە تورکییە. نە تەنیا تیرۆری ڕۆژنامەوانی ئەرمەنی هرنات دینک و هێرش بۆ سەر دادگای ئیداری لە ئانکارە و یان ئەشکەنجە و کوشتنی سێ پیاوی ئائینی پرۆتێستان، بەڵکوو پڕۆپاگەندە و هەڵنانی توندوتیژی لە دژی نووسەرانی عەلەویی لە شاری سیواس و یان ڕفاندنی بەرهەڵستکارانی کورد لە دەیەکانی 90 دا، هەموو دەگەڕێتەوە بۆ سەر ئەم ڕێکخراوە و دەبنە خاڵەکانی ڕەشی دەوسیێکەی. ڕاپۆرتدەرێکی تێخزێنراو لە دەزگای ئەمنییەتی ژاندارمێری، توانیویەتی چەندین شوێنی شاردنەوەی تەرمی تێداچووان و قوربانیان، بناسێ و لەقاویان بدات. لە مانگی ڕەزبەری ڕابردوودا توانرا کۆمەڵێک ئێسک بدۆزرێتەوە و بەردەوام لە دەردانی گۆڕەکان، سەرقاڵی ناسینەوەی زیاتری ئێسکەکانن.بنەماڵەی بێسەروشوێنان و تێداچووان کە لە ژێر ناوی "دایکانی یەکشەممە"دا، خۆیان ڕێکخستووە، سەرگەرمی بەرزکردنەوەی سکاڵا لە دژی ڕفاندن و کوشتن دان. هەر لەم پێوەندییەدا مانگی خاکەلێوەی ڕابردوو،فەرماندەری پایەبەرزی پێشوو، جەمال تەمیزئۆز، پەلبەست کرا کە هاوتاوانی فەرماندەرێکی خۆجێیی ژاندارمێرییە و دەبێ لە بەردەم دادگادا ڕاوەستن.ڕەوتی دادگا و هەر لە یەکەم پەلبەستکرانی گومانلێکراوانەوە کە لە مانگی پووشپەڕی 2007 دا دەستی پێکرد، کۆمەڵگای تورکییەی تووشی گۆڕانێکی گەورە کردووە. بە پێی ڕاپرسی بەشی هەرە زۆری کۆمەڵگای تورکییە بەربەرەکانێ لە دژی "دەوڵەتی سێبەر" بە پێویست دەزانن و بە هەزاران خۆپیشاندەر پشتیوانی لە دادگای بەرپرسی ئەم دەوسیێیە دەکەن. هەرچەند کەسانێکیش هەن کە ڕەوتی دادگا و لێپرسینەوەکان بە گومانەوە چاو لێدەکەن! بەتایبەت کاتێک کە ڕێکخراوی "ئەرگەنەکۆن" لە لایەن سەرجەمی ڕۆژنامە کەمالیستەکانەوە،تەنیا وەک ڕێکخراوێکی سەرەڕۆ و جینایەتکار دەناسێندرێ. (مەبەست ئەوەیە کە ئامانجە سیاسییەکان و پێوەندییە دەوڵەتییەکانی وەشاردرێ-وەرگێڕ) بە وتەی سەرهەنگ عەلی جۆسار کە خۆی بە تاوانی بەشداری لە پلانی کودیتا لە ساڵی 1997 دا، هەڵپەسێردراوە: " ئێمە تەنیا 20% هەموو باڵە درێژەکانی ئەم ئۆختاپووسە دەناسین." بەپێی بەراوردی جۆسار ئەم تاقمە نزیکەی 20000 ئەندامی هەیە کە لە ناو هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگادا: خەڵکی ئاسایی، سوپایی و کاسبکاران، تێخزاون. هەرچەند کە نزیکەی 80%یان، بە شێوەیەکی کاتی هەڵپەسێردراون یان ئەرکەکانیان زۆر بە نهێنی ڕادەپەڕێنن.تا ئێستا لە ناو لیستەی گومانلێکراواندا، ناوی سیاسەتوانێکی دەیەکانی 90 بەدی نەکراوە، هەرچەند بە پێی پێداچوونەوەکانی کۆمیتەی تایبەتی لێکۆڵینەوەی پەڕلەمانی تورکییە و لە قاودانەکانی ڕۆژنامەوانی،لە نیوەی دووەمی دەیەکانی 90ەوە، "دەوڵەتی سێبەر" پێوەندی ڕاستەوخۆ و نزیکیان هەبووە لە گەڵ سەرۆکوەزیران تانسۆ چیلەر و دواتریش مەسعوود یەلماز. بەلانی کەمەوە "جووخەیەکی مەرگ" لە ژێر فەرمانی مەهمەت ئاگار، وەزیری پێشووی ناوخۆدا، بووە.ئەوەی کە ژمارەیەکی بەرچاو لە ئەفسەرانی پایەبەرزی هەڵپەسێردراو و تەنانەت هێشتا لە سەرکار،لە ناو لیستی دەسبەسەرکراوەکاندا دەبیندرێ، نیشاندەری ئەو ڕاستییەیە کە دەوڵەتی ئەردۆگان بەڕاستی دەیهەوێ کە ئەفسانەی دەسەڵاتی سوپای تورک تیکبشکێنێ. بەپێی یاسایەک کە لە مانگی یونی ڕابردوودا، پەڕلەمان پەسەندی کرد، گومانلێکراوانی سوپایی چیتر نە لە بەرانبەر دادگای سەربازی، بەڵکوو لە بەرانبەر دادگاکانی مەدەنیدا ڕادەوەستن و تەنانەت دەنگۆی ئەوە هەیە کە بەخششی گارانتی کراو لە یاسای بنەڕەتی تورکییەدا بۆ کودیتاچیانی 1980، هەڵبگیردرێ.

وێرای لەگەڵبوونی گەل و جەماوەر، دادگایی کردنی ئەرگەنەکۆن دەتوانی سەقامگرتوویی سیاسی دەوڵەتی تورکییە تووشی ئەستەم و گێچەڵ بکا. هەر کە سەرۆکوەزیر ئەردۆگان خۆی وەک "سەرەک شکایەتبەر" لە دژی تۆڕی ئەرگەنەکۆن ناساند،لە وەڵامدا سەروکی ئۆپۆزیسیۆن لە پارتی CHP، دەنیس بایکاڵ، گوتی : " ئەگەر ئەردۆگان سەرەک شکایەتبەرە، ئەوا منیش دەبمە محامی و داکۆکیکار."

هێزە سەربازییەکانی تورک، چیتر موقەددەس نین

لە ڕاستیدا بەم شێوەیە، هەر دوو لایەن هەڵوێستی خۆیان درکاندوە و لەمەودوا هەڵسوکەوتی سیاسی لە ناو ئەم خشتە و چوارچێوەیەدا دیاری دەکرێ. ئێستاکە ڕەوتی ناسیۆنالیست-پاوانخوازی CHP، سەرقاڵی شکایەتە لە بەردەم دادگای یاسای بنەڕەتی تورکییەدا لەمەڕ کورتکردنەوەی دەستەڵاتی دادگا نیزامییەکان. هاودەنگ لە گەڵ فاشیستەکانی MHP .

برۆ بۆ لاپەڕە 7

وەرگێڕانی لە ئاڵمانیەوە:

تاهیر بەرهوون